

УДК [159.923.3:316.613]:17.036.2

Шевякова І. П.

аспірант кафедри психології

Луганського національного університету імені Тараса Шевченка

м. Луганськ, вул. Оборонна, 2

e-mail:shevine@rambler.ru

ЗНАЧЕННЯ ІДЕАЛУ У ВНУТРІШНЬОМУ СВІТІ ПЕРФЕКЦІОНІСТА

Стаття присвячена опису однієї з головних складових прагнення до досконалості — ідеалу, а також його значенню в житті особистості. Автор розглядає психологічний зміст ідеалу як когнітивного образу, генеральної цінності, особливого мотиваційного утворення особистості.

Ключові слова: ідеал, ідеалізація, перфекціонізм, досконалість, прагнення до досконалості.

Постановка проблеми та актуальність теми. На сьогодні явище прагнення до досконалості — перфекціонізму викликає науковий інтерес як зарубіжних, так і вітчизняних дослідників. Те, що досі не існує єдиного загальноприйнятого тлумачення перфекціонізму, відображає багатогранність і унікальність даного феномена. Прагнення до досконалості є найпотужнішим мотиваційним утворенням особистості, здатним вплинути на її риси і характеристики, підпорядковуючи їх меті досягнення ідеалу. Спочатку виступаючи як прагнення до досконалості, ідеалу, перфекціонізм являє собою найпотужніше особистісне утворення, покликане реалізувати це прагнення і досягти бажаного ідеалу. Образ досконалого є результатом когнітивних зусиль, які мають аксіологічний і мотиваційний заряд, здатний спрямовувати людину життєвим шляхом, актуалізуючи всі потенційні ресурси, підносячи її над самою собою. Виходячи з цього, було б неправомірно розглядати перфекціонізм без звернення до поняття ідеалу.

Ідеали виступають у житті будь-якої людини вектором розвитку, досягнення якого передбачає реалізацію всіх потенційних можливостей і здібностей, вихід за межі самого себе, розкриття невідомого, але інтуїтивно присутнього, що обумовлено самою природою людини. Ось що писав про це М. Горький: «Коли природа позбавила людину її здатності ходити рачки, вона дала їй у вигляді ціпка — ідеал! І з цього часу вона несвідомо, інстинктивно прагне кращого — все вище!» [11].

Очевидно, перфекціоністській особистості властиве особливе, чуттєве ставлення до ідеалу, прагнення до якого може виявлятися у різних сферах життєдіяльності. Яких би сфер життя перфекціонізм не стосувався, завдяки наявності ідеалу, він завжди постає як особливе смислове утворення особистості, що спрямовує і організує її діяльність навколо його досягнення. Вивчення ідеалу як стрижневої характеристики перфекціонізму і процесу його формування — ідеалізації являє собою значний інтерес, адже

дозволить з'ясувати уявлення про таке складне, різнобічне явище, як перфекціонізм, і ті підстави, на яких він існує.

Аналіз досліджень і публікацій. Вивчення проблеми ідеалу і факторів його формування представлено в багатьох джерелах різної наукової спрямованості, переважно у філософії, соціології, етиці, психології, педагогіці. Початок дослідження феномена ідеалу покладено у філософській науці, у руслі таких ключових проблем, як співвідношення ідеального і реального, суб'єкта та об'єкта, абстрактного і конкретного тощо (Платон, Арістотель, Ф. Аквінський, І. Кант, Гегель, В. Соловйов, М. Бердяєв, Е. Ільєнко та ін.). Створення ідеалу як розумового образу з боку методології теоретичного пізнання спочатку природничих наук, а потім і науки взагалі, активно розроблялося у філософсько-психологічних працях М. Мамардашвілі, Е. Маха, О. Леонтьєва, В. Зінченко, Л. Рубінштейна, В. Давидова та ін. У психологічних працях йшлося переважно про ідеальний об'єкт, ідеальний у культурно-діяльнісному підході, після чого поняття ідеалу набуло більш чітких обрисів (Л. Виготський, О. Леонтьєв, П. Гальперін, Л. Рубінштейн, В. Давидов, Г. Асмолов, Л. Божович, О. Яценко, В. Давидович, О. Лазурський та ін.). У сучасних дослідженнях ідеали часто розглядаються у зв'язку з етичними і моральними аспектами життя (В. Чудновський, В. Бранський, Л. Колберг, І. Кон, А. Здравомислов та ін.). Що стосується процесу ідеалізації, то його тлумачення набуло подвійної спрямованості: він усвідомлюється як конструювання ідеального образу в результаті пізнавальних дій і як перебільшення бажаних якостей особистості. Друге значення представлено переважно у межах глибинної психології (З. Фрейд, К. Юнг, К. Хорні, Х. Кохут та ін.).

Виділення невивчених аспектів проблеми. Незважаючи на численність наукових робіт, поняття ідеалу розглядається у контексті різних проблем, ніби вплітаючись у тканину тих чи інших наукових пошуків, при цьому психологічний зміст даного явища і механізм його формування вимагає уточнення. До того ж у розглянутих нами літературних джерелах, присвячених темі перфекціонізму, недостатньо, на наш погляд, приділено увагу психологічному змісту поняття «ідеал», його аксіологічній та мотиваційній характеристиці, а також механізму утворення ідеалу, що є певним недоліком. Зважаючи на це, мета статті полягає у теоретичному описі ідеалу в якості основоположного для розуміння перфекціонізму, а також ідеалізації як процесу формування ідеалу.

Основний виклад матеріалу. Ідеал — це неоднозначне поняття, що є предметом інтересу багатьох наук і знаходиться на їх перетині. У психологічній літературі поняття ідеалу розкрито недостатньо. Ґрунтовні описання ми знаходимо у філософських працях; у психології ж найбільш розробленим аспектом поняття «ідеал» є його зв'язок з морально-етичними, естетичними цінностями. Разом з тим ідеали орієнтують не лише моральний бік поведінки людини, але і стосуються результатів діяльності, образу себе, інших людей, тіла і т. ін. Таким чином, ідеальні уявлення можуть стосуватися найрізноманітніших сфер життя людини. У зв'язку з цим виникає потреба виділити основні психологічні характеристики ідеалу не-

залежно від того, чого він стосується, у якій сфері виникає, незалежно від його етичної оцінки, що передбачає звернення до витоків виникнення самого поняття.

Тлумачний словник С. Ожегова пропонує три загальноприйняті розуміння слова «ідеал»: те, що становить вищу мету діяльності, прагнень; досконале втілення чогось; найкращий вид, елітний зразок чого-небудь [6]. Усі ці тлумачення приводять нас до розуміння ідеалу як мотиваційного формування особистості і як об'єкта, який являє собою втілення досконалості для окремої людини, а також як образу або уявлення, що приймається за зразок. Так чи інакше всі значення сполучено з такими характеристиками, як «зразок», «досконалий образ», «закінчений», «завершений», «граничний», «найвищий», «найкращий», «еталонний», як те, що існує у вигляді ідеального образу у свідомості людини. З іншого боку, цей образ може бути суспільно обумовленим і розглядатися крізь призму моральності та моралі, тоді він містить оцінний компонент і виступає як норма.

Якщо говорити про ідеал поза його оцінним аспектом, а лише через розуміння як образу (ідеального, досконалого), то він є результатом свідомого відображення людиною об'єктивно існуючих речей, проявом його вищої психічної діяльності. Це відсилає нас до аналізу ідеалу як продукту когнітивної діяльності людини і відповідно до питання створення цього образу — ідеалізації (когнітивного прийому побудови ідеалу).

Визначаючи поняття ідеалізації, С. Марков вказує на «бачення ідеальної сутності об'єкта, уявне конструювання його ідеального образу, у якому відображається досконалість, повнота і багатство зв'язків об'єкта...» [4]. У даному випадку ідеал виступає як результат пізнавальної діяльності людини, здатної подолати межі знань про об'єкт і уявити його у досконалому, ідеалізованому вигляді. В. Стегній вказує на те, що ідеалізація як уявне конструювання вимагає абстрагування і достатнього рівня логічного мислення. Умовою для здійснення даного процесу є реально існуючі знання про об'єкт, те, що виступає прообразом у реальному світі [9].

О. Яценко розглядає створення ідеалу в контексті визначення мети й описує його як послідовний процес застосування розумових операцій, зазначаючи, що при цьому важливу роль відіграють світогляд людини, естетичні емоції та інші ідеали. Його створення починається із відображення дійсності з подальшим її аналізом і оцінкою, а узагальнення і синтезування ідеалізованих явищ і відносин допомагають оформити ідеал у цілісний образ [12].

У контексті психологічної теорії діяльності процес ідеалізації виступає необхідним методом розвитку теоретичного мислення. Оперування ідеальним образом предмета й ідеальний план самої діяльності є найважливішою умовою освоєння реальної діяльності, у чому, на думку В. Зінченко, полягає сенс навчальної діяльності [3].

Ідеалізація — уявне конструювання понять про об'єкти, що не існують у дійсності, але такі, які мають прообрази у реальному світі. За допомогою абстрагування та узагальнення загострюються важливі, найбільш характерні, ключові якості прообразу, вони отримують найвищу оцінку, менш

істотні характеристики зводяться нанівець і, врешті, повністю нівелюються. Внаслідок цих двох протилежних процесів — підвищеної оцінки та знецінення, які І. Розет позначає як гіпераксіоматизацію і анаксіоматизацію, утворюється ідеальний образ, який має досконалі риси. Слід особливо підкреслити роль оцінки в утворенні ідеального образу, завдяки якій ідеал виступає не просто як уявлення, а як образ, наділений цінністю. Як зазначав О. Яценко, «під час формування ідеалу пізнавальне і аксіологічне ставлення до дійсності злито у нерозривну єдність» [12, с. 119].

Виходячи з того, що досконалий образ має дві сторони — уявлення, знання про об'єктивне і уявлення про належне, що виходять за рамки наявних знань, можна стверджувати, що ідеал має спрямованість у майбутнє, має характеристику інтенціональності. Різниця ідеалізації як методу наукового пізнання і створення ідеалу конкретним індивідом полягає саме у тому, що ідеали у першому випадку не здійсненні взагалі, проте виконують потужну спрямовальну функцію, а в іншому — не здійсненні лише за даних умов, припускаючи можливість досягнення їх суб'єктом у майбутньому [12]. Відповідно, з одного боку, ідеал як результат когнітивних і творчих зусиль демонструє можливість виходу за межі, абсолютний ступінь досконалості, а з іншого — виконує функцію вирішення конкретних життєвих завдань.

Якщо ідеал існує у свідомості людини, не виконуючи активної спонукальної функції, то він виступає лише як «знаний» (за О. Леонтьєвим). Щоб ідеал мотивував до активної перетворювальної діяльності, він повинен мати особистісний зміст для людини, бути реально значущим (О. Леонтьєв). Схожа класифікація цінностей наявна і у К. Роджерса, який виділяє «знані цінності» і «дієві цінності». Ідеал, що має особистісний зміст, містить у собі ставлення суб'єкта і можливість розгортати та організувати діяльність відповідно до нього [1]. До цих двох типів ідеалу ще застосовано таку характеристику, як споглядальне ставлення і діяльне. Саме діяльне ставлення виступає як життєвий план особистості, для реалізації якого людина використовує необхідні способи і засоби діяльності.

Ідеал — це уявний зразок досконалості, норма, якої слід прагнути як кінцевої мети діяльності. О. Яценко з цього приводу писав: «Ідеал є самоціллю діяльності, «метою цілей», що підкорює собі всі найближчі, проміжні цілі як засоби. Тому він визначає спрямованість, спосіб і характер поведінки суб'єкта, який ним керується» [12, с. 118]. Вважаючи ідеалом надмету, що складається з безлічі окремих цілей, можна говорити про можливість його досягнення, оскільки досягаючи проміжні цілі, людина висуває нові, активно прагнучи досягти їх, у чому і реалізується стимулююча функція ідеалу [10].

Різні ідеали незалежно від їх етичної спрямованості викликають позитивні емоції, які активізують вольовий потенціал людини на їх втілення [7].

Володіючи особливим змістом і значенням для особистості, ідеал виступає як її генеральна цінність. Як і будь-яка цінність, ідеал не існує ізольовано від інших людей, суспільства; цінним стає те, що є цінним для інших. У розробленій системі цінностей С. Бубнова особливо підкреслює

зв'язок цінностей та ідеалів, виділяючи їх у самостійний рівень структури цінностей як цінності-ідеали (схожої позиції дотримується і В. Момов). У своєму дослідженні автор доходить висновку, що цінності-ідеали можуть реалізовуватися через поведінку, пов'язану як з конкретною цінністю, так і з іншими цінностями, а також що вони корелюють зі способами поведінки і властивостями особистості [2].

Зміна ідеалів людини відображає значні зміни в її ціннісній сфері, які можуть відбуватися під впливом істотних змін як у суспільному, так і в особистому житті (кризи, потрясіння, важкі життєві ситуації). Якщо ідеал залишається непорушним протягом усього життя, то це говорить про людину як про суб'єкта свого життєвого шляху, який активно перетворює умови середовища, знаходить нові способи досягнення задуманого, проявляє творче пристосування, у результаті — вдосконалює себе [7].

Так чи інакше конкретний ідеал окремої особистості (суб'єктивний ідеал), є результатом зміни суспільних ідеалів (об'єктивних ідеалів) у індивідуальній свідомості [10, с. 14]. Суспільні уявлення про досконале засвоюються особистістю у вигляді «моделей належного» — особливих мотиваційних утворень, що спонукають особистість до їх предметного втілення. Являючи собою цінність кожної людини, вони, у свою чергу, знову виступають основою для формування суспільних ідеалів [5]. Як бачимо, у цьому випадку ідеали виступають у вигляді стандартів, норм особистості, у вигляді того, що повинно знайти своє втілення у поведінці і того, що, на думку більшості дослідників перфекціонізму (М. Холендер, Р. Фрост, П. Хьюїтт, Р. Флетт, Р. Слейн, Дж. Ешбі, А. Холмогорова), є одним із головних його критеріїв.

Конкретний ідеал окремо взятої особистості вважається нею як «модель вирішення всіляких життєвих проблем, включаючи вибір об'єктів для задоволення потреб, якій суб'єкт надає перевагу» [7, с. 73], до того ж сфера прояву ідеалів так само безмежна, як і сфера життєвих проблем. Використовуючи механізми гіпераксіоматизації і анаксіоматизації (перебільшення значущості та знецінення), людина створює для себе досконалі зразки, покликані вирішити конкретні завдання. Такі «моделі належного» можуть стосуватися як самої людини, виступаючи її ідеальним Я, так і її діяльності, стосунків тощо. У даному випадку найбільш відповідним є значення, описане в тлумачному словнику як «досконале втілення чогось».

С. Рубінштейн зазначав, що ідеал — це «... образ, який втілює найбільш цінні... людські риси, — образ, який служить зразком... Ідеал являє собою не те, чим людина насправді є, а те, чим вона хотіла би бути, не те, яка вона насправді, а те, якою вона бажала би бути» [8, с. 530]. Ідеал власного розвитку як уявлення про бажані і цінні якості людини знаходить своє відображення у понятті Я-ідеального, запропонованого К. Роджерсом. Через ідеальний образ Я особистість проектує себе у майбутнє, визначає те, якою хоче бути, прагне вийти за межі наявного буття.

Ідеальний образ самого себе чи іншої людини у свідомості здатний змінювати думки, стан, поведінку. Разом з тим такий ідеал може використовуватися людиною як альтернатива навколишньої дійсності. Те, що нею

найбільше цінується або чого бракує, може проектуватися на інші об'єкти. Застосовуючи зазначений вище прийом ідеалізації, вона формує для себе більш прийнятний образ об'єкта, ніж той, з яким взаємодіє в реальності. Таке розуміння створення образу, часто образу іншої людини, відбувається у контексті захисної поведінки особистості і трактується як переоцінка позитивних аспектів і заміна заперечуваного фантазією про протилежне; як приписування бажаних якостей об'єкту (З. Фрейд, А. Фрейд, К. Юнг та ін.). У даному випадку процес ідеалізації може будуватися не на реальних характеристиках об'єкта, а на уявленні людини про ці характеристики, що вказує на роль індивідуальних особливостей у процесі створення ідеалу.

Висновки. Резюмуючи вищезазначене, можна стверджувати, що ідеал відображає людську здатність виходити за рамки наявного, створювати щось гранично досконале, долати кордони існуючого. Здатність створювати ідеали, у науковій діяльності або в житті взагалі, є показником вищого рівня розвитку, властивого людині розумній. У індивідуальній свідомості формування ідеалу являє собою складний процес, у якому важливу роль відіграють певний рівень розвитку когнітивних структур, світогляд, цінності, інші ідеали, естетичні емоції; у ньому злито воедино пізнавальне і аксіологічне ставлення до дійсності.

Поняття ідеалу виступає ключовим для розуміння перфекціонізму. Шлях досягнення досконалості припускає мобілізацію особистісних ресурсів, постійний розвиток і самовдосконалення. При цьому важливо, щоб даний процес не перейшов у площину невротичного прямування до ідеалу, коли цінність довершеного образу стає вагомішою за цінність власного життя. При такому дезадаптивному перфекціонізмі ідеалізація набуває дещо іншого забарвлення: замість нормативного когнітивного прийому створення ідеалів вона виступає захисним механізмом, за допомогою якого все, що відбувається сприймається у світлі невинуватих знецінення та ідеалізацій.

Керуючись у своєму житті ідеалом як «моделлю належного», людина активно намагається знайти його предметне втілення, максимально реалізуючи свій особистісний потенціал, творчо пристосовуючись до умов середовища, у процесі чого самовдосконалюється.

Список використаних джерел та літератури

1. Асмолов А. Г. Психология личности: Культурно-историческое понимание развития человека. — 3-е изд., испр. и доп. / А. Г. Асмолов. — М. : Смысл, 2007. — 526 с.
2. Бубнова С. С. Ценностные ориентации молодежи различных регионов России: принципы, методы, результаты исследования / Бубнова С. С., Сытин А. Н. // Научные материалы международного форума и школы молодых ученых ИП РАН «Образ Российской психологии в регионах страны и мире» (24–28 сентября 2006 года г. Сочи). — Режим доступа: http://www.ipras.ru/cntnt/rus/dop_dokume/mezhdunarno/nauchnye_m/razdel_3_a/bubnova_ss.html
3. Зинченко В. П. Наука о мышлении. Развивающее обучение (2002) / В. П. Зинченко. — Режим доступа : http://www.bim-bad.ru/docs/zinchenko_thinking_development.pdf
4. Марков С. Л. Соціально-психологічні механізми творчої взаємодії зі світом / С. Л. Марков // Актуальні проблеми психології: традиції і сучасність. Міжнародні наукові Кос-

- туківські читання: зб. пр. за матеріалами конференції. — К. : Інститут психології АПН України, 1993. — Т. 2. — С. 173–180.
5. Моральные ценности и личность / [под ред. А. И. Титаренко, В. О. Николаичева]. — М. : МГУ, 1994. — 176 с.
 6. Ожегов С. И. Толковый словарь русского языка: 80 000 слов и фразеологических выражений / Ожегов С. И., Шведова Н. Ю. — 4-е изд. — М.: Азбуковник, 1997. — 944 с.
 7. Розет И. М. К вопросу о психологической природе идеалов / И. М. Розет // Адукацыя і выхаванне. — 1994. — № 10. — С. 70–78.
 8. Рубинштейн С. Л. Основы общей психологии : [учебник] / С. Л. Рубинштейн. — СПб. : Питер Ком, 2007. — 705 с.
 9. Социальное прогнозирование и проектирование : учеб. пособие для вузов / В. Н. Стегний. — Пермь : ПГТУ, 2005. — 241 с.
 10. Фролова С. Л. Классификация идеалов в педагогике / С. Л. Фролова // Ярославский педагогический вестник. — 2010. — № 1. — С. 12–17.
 11. Сайт «Цитаты и афоризмы». — Режим доступа: <http://citaty.info>
 12. Яценко А. И. Целеполагание и идеалы / А. И. Яценко. — К. : Наук.думка, 1977. — 276 с.

References

1. Asmolov, A. G. (2007). Psihologija lichnosti: Kul'turno-istoricheskoe ponimanie razvitija cheloveka [Personality Psychology: Cultural and historical understanding of human development]. Moscow: Smysl [in Russian]
2. Bubnova, S. S. & Sytin, A. N. (2006). Cennostnye orientacii molodezhi razlichnyh regionov Rossii: principy, metody, rezul'taty issledovanija [Value orientations of young people of different regions of Russia: principles, methods, findings]. Retrieved from http://www.ipras.ru/cntnt/rus/dop_dokume/mezhdunaro/nauchnye_m/razdel_3_a/bubnova_ss.html
3. Zinchenko, V. P. (2002). Nauka o myshlenii. Razvivajushhee obuchenie [Cognitive science. Developing training]. Psihologicheskaja nauka i obrazovanie – Psychological Science and Education, 1 (2). Retrieved from http://www.bim-bad.ru/docs/zinchenko_thinking_development.pdf
4. Markov, S. L. (1993). Social'no-psihologichni mehanizmi tvorchoi vzaemodii zi svitom [Socio-psychological mechanisms of creative interaction with the world], Aktual'ni problemi psihologii: tradicii i suchasnist'. Mizhnarodni naukovi Kostjukivski chitannja : zb. pr. za materialami konferencii – Actual problems of psychology: tradition and modernity. Kyiv: Institut psihologii APN Ukraïni, 2, 173–180 [in Ukrainian].
5. Titarenko, V.O., & Nikolaicheva, V.O. (1994). Moral'nye cennosti i lichnost' [Moral values and personality]. Moscow: MGU [in Russian].
6. Ozhegov, S. I., & Shvedova, N. Ju. (1997). Tolkovyj slovar' russkogo jazyka: 80 000 slov i frazeologicheskij vyrazhenij [Dictionary of Russian: 80 000 words and phraseological expressions]. Moscow: Azbukovnik [in Russian].
7. Rozet, I. M. (1994). K voprosu o psihologicheskoi prirode idealov [On the question of the psychological nature of ideals]. Adukacyja i vyhavanne – Education and upbringing ,10, 70–78 [in Russian].
8. Rubinshtejn, S. L. (2007). Osnovy obshhej psihologii: uchebnik [Fundamentals of general psychology:textbook]. Saint Petersburg: Piter Kom [in Russian]
9. Stegnij, V. N. (2005). Social'noe prognozirovanie i proektirovanie: ucheb. posobie dlja vuzov [Social forecasting and design: Textbook. manual for schools]. Perm' : PGU [in Russian].
10. Frolova, S. L. (2010). Klassifikacija idealov v pedagogike [Classification of ideals in pedagogy]. Jaroslavskij pedagogicheskij vestnik – Yaroslavl Pedagogical Gazette, 1, 12–17 [in Russian].
11. Sait «Citaty i aforizmy» [Site «Quotes and aphorisms»].citaty.info. Retrieved from <http://citaty.info> [in Russian].
12. Jacenko, A.I. (1977). Celepolaganie i idealy [Targeting and ideals]. Kyiv: Nauk. Dumka [in Russian]

Шевякова І. П.

аспірант кафедри психології

Луганського національного університету імені Тараса Шевченка

ЗНАЧЕНИЕ ИДЕАЛА В ВНУТРЕННЕМ МИРЕ ПЕРФЕКЦИОНИСТА

Резюме

Статья посвящена описанию одной из главных составляющих стремления к совершенству — идеалу, а также его значения в жизни личности. Автор рассматривает психологическое содержание идеала как когнитивного образа, генеральной ценности, особого мотивационного образования личности.

Ключевые слова: идеал, идеализация, перфекционизм, совершенство, стремление к совершенству.

Shevyakova Inessa P.

Postgraduate Department of Psychology

Lugansk National Taras Shevchenko University

A VALUE OF IDEAL IS IN THE INNER WORLD OF PERFECTIONIST

Abstract

It was investigate and considered a value of ideal is in the inner world of perfectionist. It is marked that an ideal is the index of higher level of development, peculiar to the man clever. It comes forward not only in quality of idea about perfect but also in quality of vector of development that determines a method and pattern of behaviour of subject. It shows that an ideal by itself not only the result of cognitive and creative efforts is marked, but also performs the powerful incentive and directing function. It is marked that motive to correspond to an ideal determines reason self-transforming and lines up the system of self-perfection of man. The process of forming of ideal — idealization is considered — from the point of view of role of cognitive processes, receptions of hyper-axiomatization and axiomatization, and also her possible negative displays as nocifensor. The analysis of works of foreign and home authors allows to assert that in forming of ideal an important role is played by not only the certain level of development of cognitive structures but also world view, values, other ideals, aesthetic emotions; there is unity of cognitive and axiology attitude toward reality in it. The value of ideal is analysed as fundamental for understanding perfectionism as aspiration of perfection. It is planed in further researches: empiric research of aspect of axiology of ideal is pre-arranged for people that aspire to perfection.

Key words: ideal, idealization, perfectionism, perfection, striving for perfection.

Стаття надійшла до редакції 06.04.2014